

VIRÐING FYRIR SKOÐUNUM BARNNA

LEIKSKÓLI OG YNGSTA STIG

KENNSLULEIÐBEININGAR

20. NÓVEMBER 2025
DAGUR MANNRÉTTINDA BARNNA

Reykjavík

JAFNRÉTTISSKÓLI REYKJAVÍKUR

EFNISYFIRLIT

03

Dagur mannréttinda barna

04

Virðing fyrir skoðunum barna

Upplýsingar og ítarefni

05

Ígrundunaræfing fyrir starfsfólk

6-9

Hugmyndir að verkefnum

10

Hugtök

DAGUR MANNRÉTTINDA BARNA

20. NÓVEMBER

Samþykkt var á Alþingi þann 15. mars 2016 að 20. nóvember ár hvert skyldi vera helgaður fræðslu um mannréttindi barna.

Þann dag er afmælisdagur Barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna og Alþjóðadagur barna.

Í þingsályktunartillögu félags- og barnamálaráðherra vorið 2021 um Barnvænt Ísland – framkvæmd Barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna kemur fram að dagurinn skuli efldur frá og með árinu 2021. Jafnréttisskóli Reykjavíkur vinnur markvisst að því að gera 20. nóvember hærra undir höfði og nýta daginn enn frekar við fræðslu og vitundarvakningu um réttindi barna.

Þema ársins 2025 hjá Jafnréttisskólanum er ***Virðing fyrir skoðunum barna.***

12., 13. og 14. grein Barnasáttmálans

Börn eiga rétt á að tjá sig frjálst um öll málefni sem hafa áhrif á líf þeirra, og fullorðnir eiga að hlusta á þau og taka mark á skoðunum þeirra. Börn eiga einnig rétt á að deila skoðunum sínum, vitneskju og tilfinningum með öðrum, hvort sem það er með tali, teikningum eða öðrum hætti, svo lengi sem tjáning þeirra skaðar ekki aðra. Enn fremur eiga börn rétt á frjálsri hugsun og að velja sér trúarbrögð og eigin hugmyndir, svo lengi sem það truflar ekki réttindi annarra.

VIRÐING FYRIR SKOÐUNUM BARNA

Virðing fyrir skoðunum barna er ein af grunnstoðum mannréttinda og lykilþáttur í lýðræðislegu og uppbyggilegu skóla- og uppeldisumhverfi. Samkvæmt Barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna eiga öll börn rétt á að tjá sig frjálsglega um málefni sem varða þau, og þeim ber að veita raunverulega hlustun og tillitssemi (Sameinuðu þjóðirnar, 1989, 12. gr.). Þetta þýðir ekki einungis að börn megi tjá skoðanir sínar, heldur einnig að fullorðnir beri ábyrgð á því að skapa öruggt og opið rými þar sem rödd barna fær vægi.

Rannsóknir sýna að þegar börn fá að hafa áhrif og upplifa að þeirra sjónarmið séu virt, þá eykst virkni þeirra í námi, sjálfstraust styrkist og tengslin við umhverfi og samfélag verða dýpri (Lansdown, 2011). Slík virðing er ekki aðeins lagaleg skylda heldur einnig siðferðileg og fagleg krafa til starfsfólks sem vinnur með börnum og ungmennum.

Í leik- og grunnskólastarfi birtist þessi virðing á margbreytilegan hátt; í samskiptum, ákvörðunartöku, kenngslu og mati. Til að efla meðvitund um þetta mikilvæga málefni er gagnlegt að staldra við og ígrunda eigin viðhorf og aðferðir. Slík ígrundun getur leitt til dýpri skilnings og markvissari vinnubragða sem tryggja að rödd barna heyrist og hafi raunverulega þýðingu.

Heimildir:

- Sameinuðu þjóðirnar. (1989). *Samningur Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins* (Barnasáttmálinn).
- Lansdown, G. (2011). *Every Child's Right to be Heard: A resource guide on the UN Committee on the Rights of the Child General Comment No.12*. Save the Children & UNICEF.
- Hart, R. (1992). *Children's Participation: From Tokenism to Citizenship*. UNICEF Innocenti Essays No. 4.

Ítarefni:

Réttur barns til áhrifa: BA ritgerð (2021)

Why we must listen to the voices of children | Lars Westra
Youth voice. Are we listening? | Rachel Peterson

Tryggja þarf virkt ungmennaráð. Hvatning frá Unicef til allra sveitarfélaga (2022)

Samráð við börn | Umboðsmaður barna

ÍGRUNDUNARÆFING FYRIR STARFSFÓLK

Lestu eftirfarandi greinar úr Barnasáttmálanum:

12. grein

Börn eiga rétt á því að tjá sig frjálsglega um öll málefni sem hafa áhrif á líf þeirra. Fullorðnir eiga að hlusta og taka mark á þeim.

13. grein

Börn eiga rétt á því að deila skoðunum sínum, vitneskju og hvernig þeim líður með öðrum með því að tala, teikna eða tjá sig á annan hátt, svo lengi sem það hefur ekki skaðleg áhrif á annað fólk.

14. grein

Börn eiga rétt á frjálsri hugsun og að velja sér trúarbrögð og eigin hugmyndir, svo lengi sem það hindrar ekki aðra í að njóta réttinda sinna.

Svaraðu skriflega þessum spurningum:

- Hvernig sýni ég virðingu fyrir skoðunum barna í mínu daglega starfi?
- Hvenær hlustaði ég síðast af athygli á eitthvað sem barn sagði?
 - Hvernig brást ég við?
- Er einhver atburður þar sem ég hefði getað brugðist öðruvísi við til að sýna meiri virðingu fyrir skoðunum barns?
- Hvað get ég gert betur eða öðruvísi til að tryggja að börn upplifi að þeirra skoðanir skipti máli?

Settu þér markmið

Skrifaðu niður eitt einfalt markmið sem þú ætlar að vinna að næstu daga eða vikur til að auka virðingu fyrir skoðunum barna, t.d.:

- „Ég mun spyrja börnin meira um þeirra skoðanir.“
- „Ég mun gefa börnunum meiri tíma til að segja frá og hlusta án afskipta.“
- „Ég mun minna mig á að skoðanir allra barna skipta máli, jafnvel þótt þær séu ólíkar mínum eigin.“

Hugmyndir að verkefnum

Leikskóli og yngsta stig

Dagur mannréttinda barna

20. nóvember

Markmið:

- Að börn læri að skoðanir þeirra skipta máli.
- Að þau upplifi að það er í lagi að segja það sem þau hugsa og finna.
- Að þau æfi sig í að hlusta á aðra og bíða eftir að það komi að þeim.
- Að þau læri að við getum verið ósammála án þess að rifast.
- Að þau fái að tjá sig á margvíslegan hátt – með tali, leik, myndum, söng eða hreyfingu.

Fyrir kennara og starfsfólk:

Börn læra virðingu og hlustun fyrst og fremst í gegnum upplifun og fyrirmyndir.

Við getum eftir virðingu fyrir skoðunum barna með því að:

- taka tillit til hugmynda þeirra í daglegum ákvörðunum,
- gefa þeim valmöguleika og tíma til að tjá sig,
- nota jákvætt og uppbyggilegt orðalag,
- hlusta virkilega þegar þau tala – ekki aðeins svara.

Verkefni :

1. **Samverustund** – Skoðanir okkar
2. **Leikur** – Hlustunarhringurinn
3. **Sköpunarverkefni** – „Röddin mín skiptir máli“
4. **Leikrænt verkefni** – Hlustum á tilfinningar
5. **Lokaverkefni** – Hlustunarloforð hópsins

Kennsluleiðbeiningar með hverju verkefni má finna á næstu blaðsíðum.

1. Samverustund

Skoðanir okkar

Safnið börnunum saman í hring. Spyrjið einfaldar spurningar:

- Hvað finnst ykkur gott að gera í leikskólanum/skólanum?
- Hver er uppáhaldsliturinn ykkar?
- Hvað finnst ykkur ekki gott?
- Kennið þeim að hlusta: eitt barn talar í einu, hin bíða.
- Hvetjið þau til að segja: „Ég er sammála“ eða „Ég sé þetta öðruvísi“ í stað þess að segja „það er rangt.“

Lærdómur: Öll sjónarmið eru gild, og við getum verið ósammála án þess að það sé slæmt.

2. Leikur

Hlustunarhringurinn

Efni: Bolti eða mjúkt leikfang

Kennarinn byrjar og segir eitthvað einfalt:

- „Mér finnst gaman að dansa.“
- Síðan gefur hann boltann áfram til barns sem segir eitthvað sitt.
- Hver og einn sem talar fær boltann og hin hlusta.

Markmið: Að þjálfra hlustun, sjálfstjórningu og virðingu fyrir rödd annarra.

3. Sköpunarverkefni

„Röddin mín skiptir máli“

Efni: pappír, litir, tímarit, límmiðar

Börnin teikna mynd eða líma saman „skoðunarskífu“ sem sýnir eitthvað sem þeim finnst skipta máli.

- Það getur verið eitthvað í leikskólanum (t.d. „ég vil meiri útiveru“) eða í heiminum (t.d. „engin stríð“).
- Eldri börn geta skrifað einfaldan texta: „Mér finnst... því að...“
- Myndirnar mynda sameiginlegan listrænan vegg með yfirskriftinni „Röddin mín skiptir máli“ í stofu eða á gangi.

Markmið: Að börn fái að tjá skoðanir sínar á sínu máli og sjá að þeim sé tekið alvarlega.

4. Leikrænt verkefni

Hlustum á tilfinningar

Efni: Myndir eða kort af tilfinningum og/eða svipbrigðum

Kennarinn sýnir mynd og spyr:

- „Hvernig heldurðu að þessu barni líði?“
- „Hvað getum við sagt eða gert þegar einhverjum líður svona?“
- Börnin fá að sýna tilfinningarnar með látbragði eða orðum.

Lærdómur: Að hlustun og virðing snýst líka um að taka eftir hvernig öðrum líður – ekki bara hvað þeir segja.

5. Lokaverkefni

Hlustunarloforð hópsins

Þema: Virðing fyrir skoðunum barna

Verkefni: Hlustum á hvert annað! Hlustunarloforð bekkjarins

Tími: 30–45 mínútur

Tilgangur verkefnis

Að efla skilning nemenda á því hvað virðing, hlustun og tjáning þýða í samskiptum — og að þróa með barnahópnum sameiginlegar reglur og gildi sem tryggja að rödd allra fái vægi.

Leiðbeiningar

Ræðið saman:

- „Hvernig getum við sýnt að við hlustum?“
- „Hvað getum við gert þegar við erum ósammála?“

Skráið hugmyndir barna á stórt blað og búið til “hlustunarloforð hópsins,“

- Dæmi:
 - Við hlustum þegar aðrir tala.
 - Við erum kurteis.
 - Við segjum hvað okkur finnst án þess að særa aðra.
 - Við hlæjum ekki þegar einhver er að segja frá.
- Börnin teikna eða skreyta loforðin og undirrita þau með nafni, hendi eða tákni.

Eftirvinnsla:

Hengið veggspjaldið upp þar sem öll sjá það. Vísið reglulega í það þegar ágreiningur eða samtöl skapast.

Hugtök

Ábyrg tjáning:

Að tjá sig á virðingarfullan hátt – án þess að meiða, útiloka eða gera lítið úr öðrum.

Barnasáttmáli Sameinuðu þjóðanna:

Alþjóðlegur samningur sem tryggir börnum réttindi – þar á meðal réttinn til að tjá skoðanir og fá að hafa áhrif á mál sem þau varða.

Hlustun:

Að veita einhverjum athygli og sýna að það sem viðkomandi segir skiptir máli. Virk hlustun felur í sér að trufla ekki, bregðast við og íhuga það sem sagt er.

Réttindi barna:

Grunnréttindi sem öll börn hafa, óháð aldri, kyni, trú eða uppruna – t.d. rétt til að tjá sig, fá vernd og njóta menntunar.

Samráð:

Þegar börn eru spurð áhlits og fá að koma að ákvörðunum sem snerta þau – og skoðanir þeirra eru teknar alvarlega.

Skoðunarréttur barna:

Réttur barna til að hafa sínar eigin skoðanir og að tjá þær, sérstaklega í málum sem hafa áhrif á líf þeirra.

Tjáningarfrelsi:

Réttur allra til að tjá hugsanir, tilfinningar og skoðanir á eigin forsendum, svo lengi sem það brýtur ekki í bága við rétt annarra.

Tjáningarform:

Margar leiðir eru til að tjá sig – með tali, skrifum, list, leik, tónlist, myndböndum, dansi, myndum eða táknum.

Valdefling:

Að efla sjálfstraust og trú einstaklings á að rödd hans skipti máli og geti haft áhrif.

Virðing:

Að koma fram við annað fólk af sanngirni, kurteisi og jafnræði – og að viðurkenna að öll hafa rétt á að tjá sig á sinn hátt.